

Prædiken til 5. søndag efter påske

Joh. 16,23b-28

Første tekstrække

Dette hellige evangelium skriver evangelisten Johannes:

Jesus sagde: »Sandelig, sandelig siger jeg jer: Beder I Faderen om noget i mit navn, skal han give jer det. Indtil nu har I ikke bedt om noget i mit navn. Bed, og I skal få, så jeres glæde kan være fuldkommen. Sådan har jeg talt til jer i billeder; der kommer en tid, da jeg ikke mere skal tale til jer i billeder, men ligeud forkynde for jer om Faderen. Den dag skal I bede i mit navn, og jeg siger ikke til jer, at jeg vil bede til Faderen for jer, for Faderen selv elsker jer, fordi I elsker mig og tror, at jeg er udgået fra Faderen. Jeg er udgået fra Faderen, og jeg er kommet til verden; jeg forlader verden igen, og jeg går til Faderen.«

Johannesevangeliet 16,23b-28

Nogle gange viser tilværelsen sig således, at man ikke kan lade være med at bede. Bøn er den mest naturlige reaktion på tilværelsens yderpunkter, uanset hvad man i øvrigt mener om religion. Det gælder i hvert fald en af landets mest kendte ateister, nemlig hovedpersonen i J.P. Jacobsens hovedværk *Niels Lyhne*, der netop blev skrevet under navnet *Atheisten*. I den følger vi som bekendt Niels Lyhnes livshistorie og hans livtag med religionen, som han kæmper med livet igennem. Som 12-årig forelsker Niels sig i sin faster, Edele. Men fasteren bliver syg og ligger på dødslejet. Niels beder intenst og barnligt, men oprigtigt for hendes helbredelse. Han trygler med foldede hænder: ”Jeg slipper dig ikke, Vorherre, jeg slipper dig ikke før du har sagt < ja, du må ikke tage hende fra os, for du veed jo, hvor vi elsker hende.” Han vil indgå en handel med Gud. Hvis blot fasteren bliver rask, vil han aldrig glemme ham, lover han. Men fasteren dør, og Niels sørger, for som J.P. Jacobsen skriver ”der var det, at han i Bønnens Inderlighed havde været som Ansigt til Ansigt med sin Gud, det, at han havde slæbt sig på sine Knæ hen for Tronens Fod, med Haabet i sig bævende af Frygt, men dog i sin faste Tro på Bønnens Almagt.” Men han blev ikke hørt.

Derfor vil Niels heller ikke høre på Gud. Han vender sig fra ham og udvikler sig gennem romanen til en ateistisk, rationel fritænker, der forkaster al religion. Som voksen gifter hans sig med Gerda. Niels oplærer hende i de samme ateistiske tanker, som han selv er tilhænger af. Men da hun en forårsdag ikke

Udgivet af

Grundtvigsk Forum
Nr. 766, 124 årgang
Maj 2023
ISSN 0901-2214

længe efter fødslen af deres søn ligger på dødslejet, ønsker hun alligevel at se en præst. Hun dør roligt og fattet med fred i sindet. Niels tager det imidlertid som et forræderi. Hun har svigtet deres idealer.

For Niels er det en tung tid, efter Gerda døde. Han arbejder på sin gård hen over sommeren, og da efteråret sætter ind, synes hans sorg at have fundet et mere roligt leje. Da kommer han en dag ind fra marken og finder sin lille dreng syg af feber. Drengens tilstand forværres. Han får feberkramper, og Niels står hjælpeløs ved hans sygeleje. I sin afmagt bøjer han sine skælvende knæ. Han kaster sig ned for himmeltronen og bekender, at Guds er magten, hans alene. Den lille dreng dør. Efterfølgende plages Niels af kvaler. Han har svigtet sine idealer. Han ville i ateismens navn kunne bære livet, som det er. Det kunne han ikke, men gav efter for fantasieriet, tænker han selvplagerisk. Da han får mulighed for det, melder han sig som soldat, bliver dødeligt såret og ligger i dagevis på dødslejet. Denne gang er han sine principper tro og afviser at tale med en præst, men forsvinder i vildelse og fantasi. Til sidst dør han den vanskelige død.

Gud svigter gang på gang Niels Lyhne. J.P. Jacobsen beskriver nådesløst, hvordan den rationalistiske Niels i sin desperation tvinges til at vende sig mod den himmel, som han mener, er tom. Og han fremstiller lige så ubarmhjertigt den skuffelse, som bekræfter Niels' ateistiske ideer, men reelt ødelægger hans håb og nedbryder hans tillid til tilværelsen. Jacobsen har i sinde at illustrere, hvor vanskeligt det er at forlade de trosforestillinger, som er nedarvet gennem generationer. Hvordan tilværelsen kan slå igennem alle idealistiske bolværker og tvinge selv den mest principfaste mand i knæ. Jacobsen mente velsagtens, at det var en smertefuld overgang. Den nye tids menneske ville bedre end Niels Lyhne være i stand til at bære tilværelsen, som den er, uden hjælp fra en ikke-eksisterende Gud.

Her godt 140 år efter romanen udkom, tyder det på, at han ikke fik ret. Det gør kun hans fremstilling af den menneskelige eksistens' yderpunkter endnu mere overbevisende. For han har ret i, at tilværelsens storhed, dens grusomhed, men også dens gavmildhed kan tvinge enhver i knæ. Tilværelsen kan bryde igennem til det enkelte menneske, så det ikke kan andet end vende sig væk fra sig selv ud mod noget andet og større, uanset om man har et klart billede af det eller ej. Det gælder i den største lykke, hvor man naturligt må rette sin taknemmelighed et sted hen, for man ved godt, at man ikke selv kan tage æren for det vidunderlige, der er sket. Og det gælder i endnu højere grad i den dybeste ulykke, hvor man sender sit nødskrig ud, fordi man ikke kan magte tilværelsen selv. Men det gælder også i alle de dagligdags situationer mellem ekstremerne, hvor netop tilværelsens almindelighed kalder på, at man retter sin bekymring og begejstring i en anden retning end sig selv. For det er jo det, bøn er: at placere sin tilværelse i et andet perspektiv end ens eget, at lade sin eksistens se af en anden end en selv.

Men bønnen ændrer naturligvis ikke virkeligheden, som Niels Lyhne tilsyneladende tror. Hvis bøn ændrer noget; hvis man kan sige, at en bøn besvares, er det, når den bedendes perspektiv på sin tilværelse og sig selv ændrer sig. Det svar følger ikke som resultatet af bønnen, som var det en trylleformular. Det svar ligger i selve bønnen, i selve det at bede. Det illustrerer Niels Lyhnes kone Gerda, der på sit dødsleje finder fred i de kendte kristne forestillinger. Hendes tilværelse ændrer sig ikke. Men hendes forhold til tilværelsen ændrer sig, når hun i sin bøn tillidsfuldt lader sit liv se udefra, når hun opgiver at være det eneste perspektiv i sit eget liv. Så følger svaret ikke efter; det kommer, når hun beder, i bønnen selv. Det er det, Niels Lyhne ikke kan. Han kan ikke aflægge sit eget perspektiv, han insisterer på, at det skal bestemmes tilværelsen, derfor kan han ikke bede; og derfor vil han, når han beder, ikke bede, men bestemme over Gud. Men det er ikke bøn. Bøn er ikke at have magt, men at afgive magten.

Bøn er ikke at bestemme, men lade sig bestemme. For selv om bønnen handler om en selv, ser man i bønnen bort fra sig selv, for at blive set af en anden.

I evangelieteksten peger Jesus netop på dette. Han peger hen på en situation, hvor bønnen skal finde sted i hans navn. Det er den situation efter pinse, som alle teksterne i denne periode af kirkeåret handler om. Først når Jesus har fuldført sin gerning i korsdøden og etableret en blivende relation til Gud gennem Helligånden, kan bønnen finde sted i hans navn. Da er den til gengæld allerede bøn hørt. For i den bøn har mennesket selv afgivet magten. I den bøn er menneskets virkelighed allerede bestemt af Guds virkelighed. For ved at bede i Jesu navn lader vi hans virkelighed bestemme vores virkelighed. I den bøn er vi allerede der, hvor der ikke er mere at bede om. For i den bøn er det Guds perspektiv på os, der bestemmer, hvem vi er. Bønnen i Jesu navn er således altid allerede bøn hørt, *fordi* den finder sted i Jesu navn.

Men heller ikke bønnen i Jesu navn er et magisk mantra. Hvis der er nogle, der ved det, er det Shakespeare og Grundtvig. Shakespeare ved, at man i bønnen giver afkald på sig selv. I hans tragedier er der flere personer, der gerne vil bede, men ikke kan. Det er skurkene. Sagen er, at de er fanget i deres eget univers. De holdes fanget af deres eget begær og kan ikke se ud over deres horisont. Deres magtbegærlige, hævntrøstige, selvhævdende projekter fylder det hele. Deres jeg er hele deres horisont. De beder derfor på skrømt eller må opgive at gennemføre bønnen, for et andet perspektiv på deres person og tilværelse ville ødelægge deres ambition. Det ville kræve, at de forholdt sig til sig selv gennem et blik udefra. Det kan de ikke. De kan lade deres tilværelse bestemmes af andre end dem selv. De er fanget i deres eget liv.

Men hvem kan overhovedet det? Hvem er ikke fanget i sit eget liv? Hvem er i stand til at aflægge magten i sit eget liv og hengive sig til bønnen i Jesu navn for at blive set i Guds perspektiv og få den

samme relation til Gud, som Jesus har? Og hvis man kunne, ville bønnen i Jesu navn så ikke alligevel blive til en magisk formular, der bruges til at bestemme over Gud? Skulle bønnen i Jesu navn kunne fremtrylle den rette relation og det perfekte perspektiv? Så ville man da have magt over Gud – i Jesu navn. Det ved Grundtvig. Derfor er det hos ham ikke mennesket, der beder i Jesu navn. Bønnen i Jesu navn beder Jesus selv til faderen. Vi har lige sunget det. Om lidt skal vi synge det igen. Fadervor beder Jesus selv med den bedende. Det magter vi ikke. Det må vi lade Jesus selv om. Og hans bøn er altid bønhørt. For i den bøn han beder med os, er vi som han altid set i faderens perspektiv, og vores tilværelse er bestandigt bestemt gennem sønnens forhold til faderen, så vi har samme forhold til ham som sønnen har.

Men den bøn kan vi ikke selv magte at bede. Bønnen i Jesu navn beder Jesus selv. Det kan vi ikke. Vi kan kun bede om at bede i Jesu navn. Det gør vi gennem Grundtvigs salmer. Vi beder om, at Jesus vil bede med os.

Amen

Jesper Tang Nielsen

Præst i Vartov Kirke og Københavns Valgmenighed

Salmer (Den Danske Salmebog):

Nr. 417: Herre Jesus, vi er her

Nr. 587: Guds egen kære søn

Nr. 293: Gud Helligånd, vor trøstermand

Nr. 586: Stol du kun på dit fadervor

Nr. 294: Talsmand, som på jorderige

Nr. 428: Fader, tak for liv og ånde

Redaktion

Sognepræst
Adam Garff
Gentofte Kirke
adg@km.dk

Sognepræst
Andreas Riis Damgaard
Præstevang Kirke, Hillerød
ard@km.dk

Søndagslæsning
udkommer hver uge på
www.grundtvigskforum.dk/Søndagslæsning
– her kan du også
tilmelde dig det
elektroniske nyhedsbrev
om Søndagslæsning

Grundtvigsk Forum
Vartov – Farvergade 27
1463 København K
hej@grundtvigskforum.dk